

RAKENTAMISTAPAOHJE

Alkulan tila



Hyväksytty kaupunginvaltuustossa osana **ak1127 Alkulan alueen asemakaavamuutosta** x.x.xxxx

Vaasan kaupunki, Kaavoitus

2024–2026

Sisällysluettelo

1.	YLEISTÄ	3
1.1	Rakentamistapaohjeiden tarkoitus ja tavoitteet.....	3
1.2	Alkulan tila	6
1.3	Suojelun eri tasot alkulan alueella.....	11
1.4	Asemakaavamääräykset	12
2.	MAISEMA JA PIHAPIIRI	16
2.1	Alkula osana valtakunnallisesti arvokasta maisemaa.....	16
2.2	Pihapiirin muodostaminen	20
2.3	Arkeologiset jäänteet ja jäännökset osana pihapiiriä	23
2.4	Kulkuväylät	25
2.5	Maanpinta	33
2.6	Aidat ja rakennelmat	36
2.7	Kasvillisuus.....	38
3.	UUDISRAKENTAMINEN.....	43
3.1	Rakennusten sijoittaminen.....	43
3.2	Rakennusten suunnittelu	45

1. YLEISTÄ

1.1 RAKENTAMISTAPAOHJEIDEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

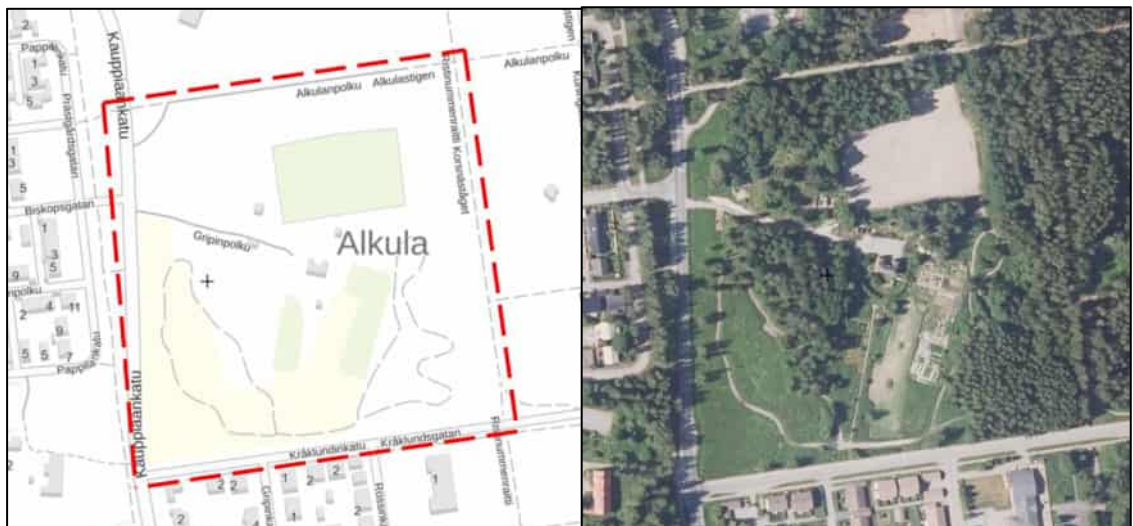
Nämä rakentamistapaohjeet liittyvät Alkulan tilan alueeseen, joka sijaitsee Vanhassa Vaasassa. Alue rajautuu neljän tien väliin; pohjoisessa Alkulanpolkuun, idässä Ristinummenraittiin, lännessä Kauppiaankatuun ja etelässä Kråklundinkatuun. Alueeseen sisältyy 1700-luvun lopulla rakennettu Alkulan tilan päärakennus ympäröivine viher- ja viljelysalueineen. Alue sisältyy osittain valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen ”Vanhan Vaasan kulttuurimaisema”.

Alueen kulttuuriympäristön ja maiseman erityisarvot ovat tärkeimpiä lähtökohtia uuden rakentamisen suunnittelussa. **Rakentamistapaohjeilla halutaan ohjata tilan ja sen lähiympäristön kehittämistä ja rakentamista arvokkaaseen kulttuuriympäristöön sopeutuvaksi.** Sitovat rakentamistapaohjeet on hyväksytty asemakaavan yhteydessä.

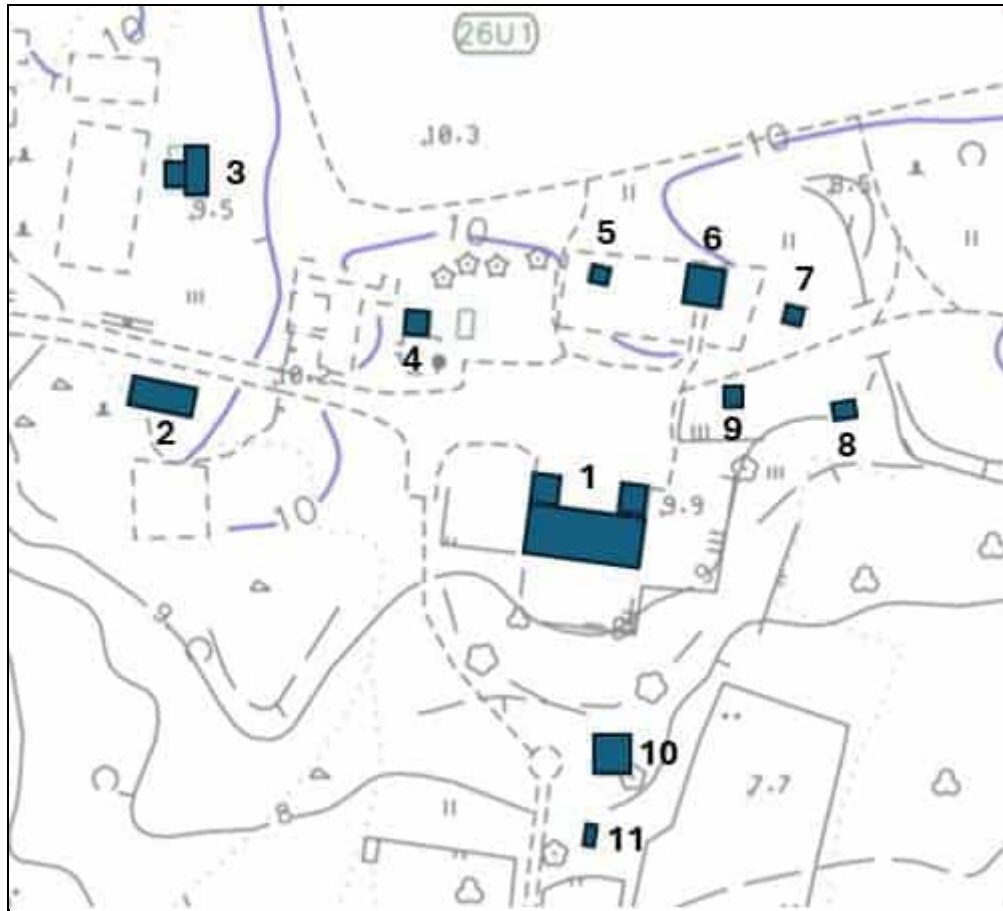
Asemakaavatyön kuluessa alueelle on tehty kulttuurihistoriallinen selvitys (2023), arkeologinen inventointi (2023), sekä kulttuurikasvillisuusinventointi (2022). Näissä rakentamistapaohjeissa viitataan em. selvityksiin, joihin tulee tutustua, ennen kuin alueen rakennuksiin tai ympäristöön suunnitellaan korjauksia tai muutoksia.

Kaikki alueella tapahtuva toiminta on sovitettava alueen suojeluarvoihin.

Nämä rakentamistapaohjeet **eivät koske Alkulan tilan päärakennusta**, joka on suojeltu rakennussuojelulailla vuonna 1993. Laki on nykyään nimeltään **Laki rakennusperinnön suojelemisesta** (498/2010). Päärakennuksen korjaus- ja muutostöitä suunniteltaessa on oltava yhteydessä Museovirastoon.



Alue rajattuna teemakartalla sekä alueen ilmakuva (Maanmittauslaitos, 2021)



Alkulan tilan nykyinen rakennuskanta.

- 1 – päärakennus
- 2 – jätehuone ja asunnon varasto
- 3 – varasto
- 4 – inforakennus
- 5 – etuvarasto
- 6 – grillikatos
- 7 – leikkimökki
- 8 – kanila
- 9 – oleskelukatos
- 10 – rehuvarasto
- 11 – kanala

KORJAAJAN KYMMENEN KÄSKYÄ / *Vanhan Porvoon rakennustapaohjeet*

Älä korjaa kunnossa olevaa, älä uusi korjattavissa olevaa.

Selvitä vaurion syy ja poista se. Korjaa vasta sitten ja korjaa entiselleen. Useimmat vauriot johtuvat huonosta hoidosta ja väärästä korjauksesta. Varmista että korjauksesi on huollettavissa ja edelleen korjattavissa. Huoltovapaa on usein yhtä kuin korjauskelvoton.

Käytä samoja materiaaleja ja työmenetelmiä kuin ennenkin on käytetty. Älä kokeile uutuuksia. Uudet materiaalit on suunniteltu ja valmistettu uusiin taloihin.

Palkkaa suunnittelija ja rakentajia, jotka tuntevat vanhat rakennusmateriaalit ja työtavat.

Säilytä vanha rakenne ja materiaalit. Vanhan rakennuksen arvo on sen vanhassa materiaalissa, ei vain tyyliässä. Mitä enemmän vanhaa poistetaan, sitä enemmän historiallista arvoa menetetään. Vanhan näköinen ei ole sama kuin vanha.

Vältä ullakkotilojen rakentamista. Aputiloja voi rakentaa olemassa oleviin tai uusiin ulkorakennuksiin.

Vältä rakennuksen ulkonäköön liittyviä muutostöitä. Vanhan rakennuksen kauneus on herkästi turmeltuvissa mittasuhteissa ja aidoissa iäkkäissä materiaaleissa.

Kannattavimmat lämpötaloudelliset korjaukset ovat ilmatiiviynen parantaminen ja yläpohjan lisäeristäminen.

Hyväksy epäsäännöllisyyksiä ja vinouksia. Arvosta tyylikerrostumia, historiaa sisältävää kulumaa ja aitoja materiaaleja. Hylkää tyylijäljitelmät, materiaaliäljitelmät ja haaveet alkuperäistämisestä. Rakennukseen sopeutuvat muutokset ovat osa rakennuksen arvoa ja historiaa.

Arvosta perinteistä pihajäsennystä. Pihan arvo on sen vanhassa kasvilajistossa ja pinnoissa. Älä muuta pihatilan ilmettä ja mittakaavaa kasvattamalla suuria pihapuita tai uusia kasvilajikkeita.

1.2 ALKULAN TILA

Maankohoaminen on vaikuttanut Vanhan Vaasan alueen historiaan, toimintoihin sekä maisemaan. Alueen arvellaan nousseen merestä noin 1 000 vuotta sitten, ja Korsholman linna toimi alueen hallinnollisena keskuksena 1300-luvun lopulta alkaen parinsadan vuoden ajan. Kuningas Kaarle IX perusti Vaasan kaupungin vuonna 1606. Kaupungin ensimmäinen ruutukaava laadittiin jo 1600–1700-luvuilla, ja kaupunki kasvoi Pyhän Marian kivikirkon ympärille. Kaupunki kuitenkin paloi vuonna 1852. Vain muutama (kivi)rakennus selviytyi palosta. Alkulan alue sekä lähistöllä oleva pappila sijaitsivat tiiviin kaupunkikeskustan ulkopuolella ja säilyivät liekeiltä sen ansiosta.

Alkulan tilan historian voi jakaa kolmeen vaiheeseen:

1. Tupakkaplantaasin kausi 1720-luvulta 1840-luvulle
2. Kemiantehtaan ja Vaasan höyrymyllyn aika 1840-luvulta 1870-luvulle
3. Yksityisviljelijöiden kausi 1900-luvun alusta 1970-luvulle

Viimeisessä vaiheessa tilalla on asunut yksityishenkilöitä, joilla viereiset maat olivat vuokraviljelykäytössä. Alkulan tilan ympäristössä on nähtävissä jäänteitä erityisesti 2. ja 3. vaiheesta. Alkulan päärakennus edustaa 1. vaihetta.

1. Tupakkaplantaasin kausi 1720-luvulta 1840-luvulle

Valtio tuki 1700-luvulla tupakkatehtaiden perustamista, ja Suomessa tupakkatehtaita perustettiin aluksi Vaasan lisäksi Turkuun ja Pietarsaareen. Alkulan tila oli Suomen ensimmäinen tupakkamanufaktuuri, ja viljelyn aloitti Bladhien suku 1720-luvulla. Privilegiot tupakkakehräämön rakentamiseksi saatiin vuonna 1740. Pellot sijaitsivat pääosin päärakennuksen itä- ja eteläpuolella. Vuonna 1773 Kokkolasta tullut kauppaneuvos Abraham Jakob Falander -aateloinnin jälkeen vuodesta 1809 nimeltään Wasastjerna -osti tupakkapellot ja siellä sijainneet rakennukset, ja hoiti tupakkaviljelmää vuodesta 1774 aina 1800-luvun alkupuolelle asti. Suuriruhtinaskunnan alkuvuosina 1818–1822 Alkulan päärakennusta käytettiin tilapäisenä ortodoksisena kirkkona. Vuonna 1843 Wasastjernojen tupakkakehräämö teki konkurssin, ja tila rakennuksineen meni myyntiin. Majuri ja veromestari Carl von Willebrandista tuli tilan seuraava omistaja.

2. Kemiantehtaan ja Vaasan höyrymyllyn aika 1840-luvulta 1870-luvulle

Carl von Willebrand myi osan alueesta August Alexander Levónille vuonna 1847. Proviisori Levón antoi tilalle sen nykyisen nimen. Hän perusti alueelle kemiantehtaan, jossa valmistettiin sinkkivalikoista, etikkaa ja erilaisia mineraalivesiä. Lisäksi Levón perusti Vaasan Höyrymyllyn, joka on Vaasan myllyn edeltäjä. Vuosina 1849–1850 Alkulassa rakennettiin paljon erilaisia tehdas- ja varastorakennuksia. Levón oli kiinnostunut myös puutarhanhoidosta, ja hän viljeli Alkulassa keittiö- ja koristekasveja. Hänen perintöään ovat edelleen alueella kasvavat metsäruusu, syreeni ja siperianhernepensas. Vaasan palon jälkeen Levón siirsi tehdastoimintansa uuteen Vaasaan 1860-luvulla ja muutti sinne itsekin ottaen mukaansa rakennuksia Alkulasta. Vuonna 1876 Alkulan höyrymyllyn käyttö päättyi, ja Levónin kuoltua

tila huutokaupattiin. Tilan osti kauppias Hjalmar Nordgren. Tilan rakennuksia purettiin ja myytiin muualle.

3. Yksityisviljelijöiden kausi 1900-luvun alusta 1970-luvulle

Vuodesta 1902 vuoteen 1925 Alkulan tila oli Vaasan kaupungin omistuksessa, ja rakennuksissa asui vuokralaisia. Sisarukset Verner Sand ja Elsa Gren ostivat Alkulan talon Yrjö Pastolta ennen toista maailmansotaa. Itäisen puolen talosta he myivät Edit ja Edvin Klockarsille vuonna 1945. Klockarsit saivat samalla haltuunsa Alkulaan kuuluvan kaupungin lahjoitusmaan. Asukkaat muuttivat pois vuosina 1976–77 ja tila siirtyi jälleen Vaasan kaupungin omistukseen. Alue kaavoitettiin urheilualueeksi, mutta kaavaa ei toteutettu.



Alkulan päärakennus vuonna 1983 (Alkulan alueen kulttuurihistoriallinen selvitys, 2023)

Alkulan itäosasta luovutettiin metsänvartija Alfred Nyqvistille vuonna 1910 palsta, jonne rakennettiin asuinrakennus talousrakennuksineen. Vuonna 1916 asuinrakennuksesta tuli metsäesimiesten virka-asunto. Metsäesimiehet muokkasivat ympäristöään istutuksillaan ja alueella kasvatettiin puita myös kaupungin tarpeita varten. Metsäesimiehen talo paloi 2000-luvun alussa, ja piharakennus purettiin vuonna 2023.

Nykytilanne

Oltuaan tyhjiään parikymmentä vuotta **Alkulan päärakennus suojeltiin rakennussuojelulailla** Vaasan Ympäristöseuran aloitteesta. Rakennus peruskorjattiin 4H-yhdistyksen toimitiloiksi ja yksityisasunnoksi vuonna 1994. Rakennus suojeltiin rakennussuojelulailla 30.11.1994 (Ministeriön päätös 22.9.1995; 21/561/94.)

1700-luvun lopulla rakennettu Alkulan tilan päärakennus on kaksikerroksinen, hirsirunkoinen, pääosin rimalaudoitettu ja punaiseksi maalattu. Kivijalka on luonnonkivistä. Rakennus edustaa pitkälti kustavilaisen uusklassismin ensimmäistä vaihetta, joka oli 1700-luvun lopun rakennustyyli. Julkisivua koristaviin, valkoisiksi maalattuihin pilastereihin on mahdollisesti

otettu mallia Vaasan entisen hovioikeuden fasadista. Ikkunat ovat kuusiruutuiset tai T-karmilliset välipuulla. Keskellä kattoa on kaarevakattoinen kattolyhty. Jotkin tyylipiirteet sopivat yhtä hyvin 1800-luvun empireen, kuten myöhemmässä vaiheessa rakennettujen lisäsiipien vaakalaudoitus sekä aumakatto ja ikkunoiden malli. Rakennus on toiminut esikuvana monille Pohjanmaan ”kaksvooninkisille” talonpoikaistaloille. Tällä hetkellä rakennuksessa on 4H-yhdistykselle varattuja tiloja noin 107,5 m² ja asuntoalaa 103 m². 1790-luvun puolivälissä rakennus on mahdollisesti siirretty nykyiselle paikalleen jostain muualta, tai sitten se on peruskorjattu tuolloin.

Nykyiseen Alkulan pihapiiriin kuuluu yli 10 kpl erikokoisia rakennuksia ja rakennelmia, jotka sijoittuvat pääasiassa päärakennuksen etupihan eli pohjoisen sekä idän ja lännen puolille. Lisäksi ympäristössä on suuri määrä vanhojen, kauan sitten purettujen rakennusten kivijalkoja. Nykyisiä pihapiirin rakennuksia on rakennettu eri toimintoja varten pääasiassa 2000-luvun kuluessa.

Päärakennuksen kaakkoispuolella, osittain alkuperäisen tupakkaplantaasin paikalla, on 4H-yhdistyksen viljelypalstoja. Rakennuksen eteläpuolella on mm. vanha syreeniaita, ja Kråklundinkatua kohti johtava kujanne. Pihapiirin länsi- ja itäpuolella on metsikköä. Puulajipolku ja historiapolku kiertävät alueella laajemmin.

Alkulan ympäristössä kasvaa monen ikäisiä kasveja. Vanhimmat ovat vähintäänkin 1800-luvulta ja nuorimmat on istutettu vasta viime vuosina. Vanhimmat ja nuorimmat kasvit löytyvät pääosin päärakennuksen lähistöltä. Alueen metsät ovat kivikkoisia, mutta reheviä sekä vahvasti kulttuurivaikuttaneita.

Metsäesimiehen taloon liittynyt villiintynyt puutarha on yhä havaittavissa. Lähimetsistä voi löytää metsäesimiesten ajoilta peräisin olevia monia komeita ja vanhoja puita, jotka poikkeavat alueen tyypillisestä mäntyvaltaisen metsän kasvillisuudesta.

4H-yhdistys on yhdessä Vanhan Vaasan yhdistyksen ja Vaasa – Mustasaari -oppaiden kanssa kunnostanut tilan ympäristöä. Vaasan kaupungin ja Pohjanmaan museon tuen ja neuvojen avulla he ovat raivanneet rakennusten kivijalkoja ja muita jäänteitä esiin maastossa, sekä kunnostaneet polkuja ja rakennelmia. Tilan alueella ja lähiympäristössä kulkee 1980-luvulla perustetun Puulajipolun rippeet, jota on osittain kunnostettu Alkulan Arboretumiksi. Tämän lisäksi on perustettu aluetta kiertävä ja esittelevä Historiapolku opaskyltteineen. Alueen kehittäminen jatkuu edelleen.



Alkulan pihan palstaviljelyaluetta rakennuksen itä- ja kaakkoispuolella (Alkulan kulttuuri- kasvillisuusinventointi, 2022)



Alkulaa etelän suunnasta (Internet: vaasa.fi, Alkula and the Forest Foreman Park, 2026)

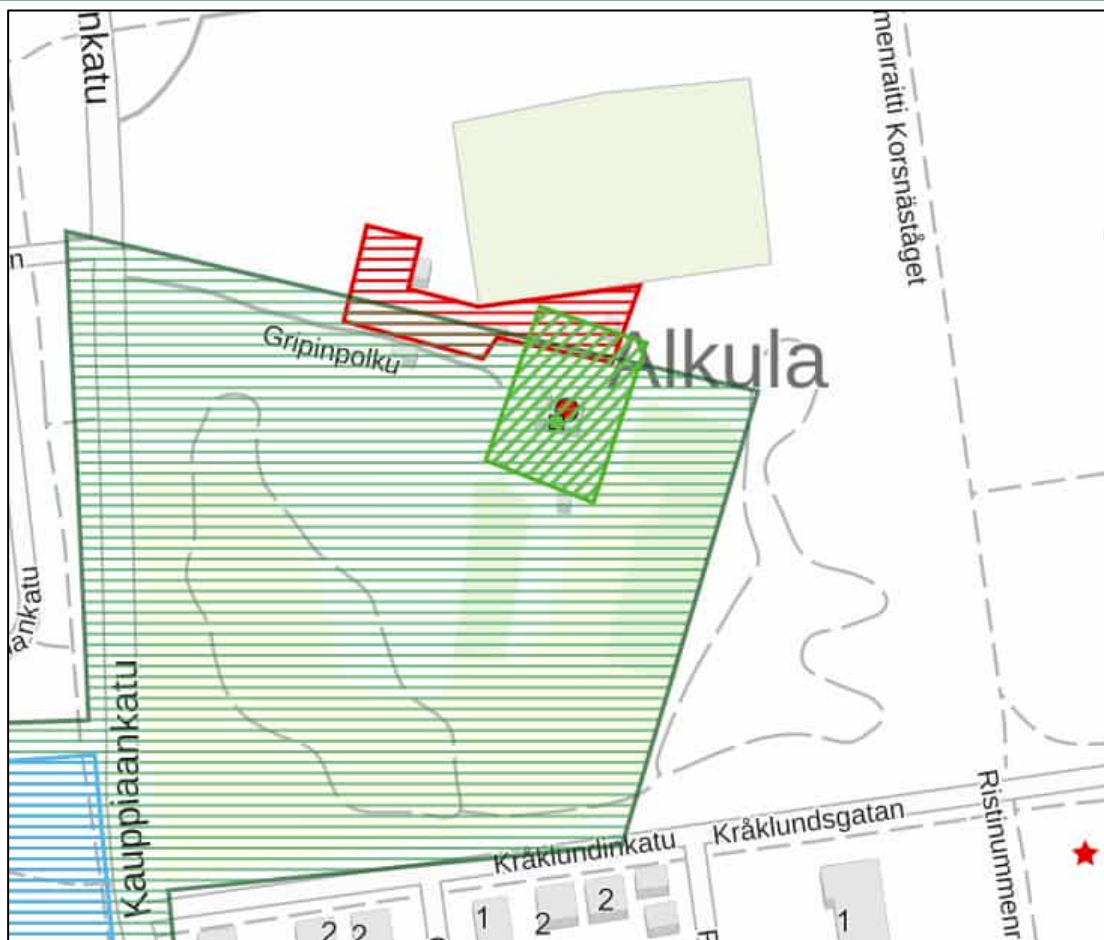


Alkulan päärakennus sisäpihan, pohjoisen suuntaan (Alkulan kulttuurikasvillisuusinventointi, 2022)

1.3 SUOJELUN ERI TASOT ALKULAN ALUEELLA

Alkulan alue sisältyy valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen nimeltään **Vanhan Vaasan kulttuurimaisema**. Lisäksi Alkulan päärakennus lähiympäristöineen on suojeltu **rakennussuojelulailla**, ja se on myös rekisteröity **kiinteä muinaisjäänös**.

Asemakaavamääräykset tarkentavat näitä eri suojelun tapoja, ja niitä on noudatettava. Kaikenlaisia kunnostustöitä, muutoksia ja rakentamista suunniteltaessa on tärkeää olla yhteydessä **Pohjanmaan museoon** tai Alkulan päärakennuksen osalta **Museovirastoon**.



Suojelualueiden rajaukset taustakartalla (Museoviraston karttapalvelu).

Vihreä vaakaviivoitus: valtakunnallisesti arvokas maisema-alue.

Vihreä vinoviivoitus: rakennussuojelualue.

Punainen vaakaviivoitus: Kiinteä muinaisjäänös, alue (Alkulan tila).

Punainen ympyrä: Kiinteä muinaisjäänös, pistekohde (Alkulan tilan päärakennus).

Punainen tähti: Kiinteä muinaisjäänös, alakohde ("Ryssgropen").

Sininen viivoitus: valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (ei koske Alkulaa).

1.4 ASEMAKAAVAMÄÄRÄYKSET

Alkulan tilalle on asemakaavalla muodostettu oma tontti, joka käsittää tilan käytössä olevat rakennukset ja piha-alueen. Alueelle saa sijoittaa yhden asunnon.

Kauppiaankadun reunaan on osoitettu autopaikoille korttelialue, jolle on ajoyhteys Gripinpolulta ja/tai Alkulanpolulta.

Alkulan rakennettua kulttuuriympäristöä koskevat suojelumerkinnot asemakaavassa

srs Rakennus, joka on ympäristöineen suojeltu lailla rakennusperinnön suojelemisesta 498/2010. Rakennusta ei saa purkaa. Rakennusta ja ympäristöä koskevat suojelumääräykset on annettu suojelupäätöksessä. Kaikista rakennukseen kohdistuvista korjaus- ja muutostöistä on kuultava Museovirastoa.

Määräys koskee Alkulan tilan päärakennusta sekä sen lähiympäristöä.

ark Alueen osa, jolla sijaitsee arkeologisia jäännöksiä. Maankaivuuta ja muita muutostöitä suunniteltaessa on neuvoteltava alueellisen vastuumuseon kanssa hyvissä ajoin.

 Alue, jolla sijaitsee arkeologisia jäännöksiä. Maankaivuuta ja muita muutostöitä suunniteltaessa on neuvoteltava alueellisen vastuumuseon kanssa hyvissä ajoin.

Alue sisältää arkeologisessa selvityksessä rajatun ”Kiinteän muinaisjäännöksen alueen” ja ”Muun kulttuuriperintökohteen alueen”.

 Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Vanhan Vaasan kulttuurimaisema). Alueen erityisten arvojen säilymisestä on huolehdittava aluetta käytettäessä ja kehittäessä.

Alkulan tontti

S-1 Suojelualue, jonka maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ominaispiirteet tulee säilyttää. Alue on osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta. Alueella sijaitsee sekä tunnistettuja että mahdollisesti tunnistamattomia arkeologisia jäännöksiä. Alkulan tilan päärakennus lähiympäristöineen on suojeltu lailla rakennusperinnön suojelusta 498/2010. Aluetta muuttavasta toiminnasta on neuvoteltava alueellisen vastuumuseon kanssa. Alueen käytön tavoitteena tulee olla maisemallisten ja kulttuurihistoriallisten arvojen säilyminen ja vaaliminen. Aluetta ja rakennuksia voidaan käyttää virkistys-, kulttuuri- ja palvelutoimintaan. Alueelle saa sijoittaa yhden asunnon. Alueelle rakennettavien rakennusten on otettava huomioon ympäristön asettamat vaatimukset. Ulkorakennusten on oltava alisteisia tontin päärakennukselle. Rakennusmateriaalina on käytettävä pääasiallisesti puuta ja kattomuodon on oltava harja- tai aumakatto. Julkisivuverhous voidaan jättää käsittelemättä tai maalata perinteisin menetelmin. Alueelle voidaan merkityn rakennusalan lisäksi rakentaa korkeintaan 5 kpl korkeintaan 10 m² kokoisia talousrakennuksia ja rakennelmia, jotka palvelevat VL/s- ja S-1-korttelialueiden pääkäyttötarkoitusta. Näiden rakennusten ja rakennelmien suunnittelussa on huomioitava niiden sijainti maisemassa ja pihapiirissä sekä luontoarvot ja mahdolliset arkeologiset jäänteet. Päärakennuksen etupihalle saa sijoittaa korkeintaan 8 autopaikkaa.

Tontille on osoitettu päärakennuksen lisäksi kaksi **50** k-m² suuruista *rakennusala* *talousrakennuksille t*. Toinen näistä sijoittuu Gripinpolun pohjoispuolelle ja toinen päärakennuksen lounaispuolelle metsän reunaan.

Viheralueet ja niiden kaavamerkinnät

VL/s *Lähivirkistysalue, jolla on erityisiä arvoja. Aluetta tulee kehittää sen luontotyyppin mukaisella tavalla siten, ettei sillä sijaitsevia liito-oraville sopivia elinympäristöjä vaaranneta tai alueen luonnetta muutoin muuteta. Alueen hoidossa ja kehittämisessä tulee varjella ja edistää luonnon monimuotoisuutta. Alueen maisemalliset ja kulttuurihistorialliset arvot on huomioitava aluetta käytettäessä ja kehittäessä. Maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittäviä näkymiä, kulkureittejä, kivijalkoja ja kulttuurikasvillisuutta tulee vaalia. Alueelle voidaan merkityn rakennusalan lisäksi rakentaa korkeintaan 5 kpl korkeintaan 10 m² kokoisia talousrakennuksia ja rakennelmia, jotka palvelevat VL/s- ja S-1-korttelialueiden pääkäyttötarkoitusta. Näiden rakennusten ja rakennelmien suunnittelussa on huomioitava niiden sijainti maisemassa ja pihapiirissä sekä luontoarvot ja mahdolliset arkeologiset jätteet.*

Alkulan tilaa ympäröivät viheralueet on merkitty **VL/s**-alueiksi. Käyttötarkoituserkinnän perusteluina ovat alueen arvot monimuotoisena luonnonympäristönä ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaana ympäristönä ja maisemana. Alueen hoidossa ja kehittämisessä tulee varjella ja edistää luonnon monimuotoisuutta. Tällaisia toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi tiettyjen puulajien alueellinen harventaminen tai istuttaminen, lahoppuun lisääminen tai niityn perustaminen.

s-1 *Suojeltava alueen osa, jolla sijaitsee luonnonsuojelulain 78 §:n perusteella suojeltu liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikka. Alueen puusto tulee säilyttää tai hoitaa niin, että liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikat ja niitä suojaava puusto säilyy. Liito-oravan liikkumisen ja ruokailun kannalta riittävä puusto tulee säilyttää. Aluetta koskevista toimenpiteistä on neuvoteltava ympäristöviranomaisen kanssa hyvissä ajoin.*

Alue on osoitettu luontokartoitustietojen perusteella. Liito-oravalle suotuisat elin- ja liikkumisolosuhteet on säilytettävä.

rp *Palstaviljelyalueeksi varattu alueen osa.*

Nykyinen palstaviljelyalue on osoitettu kaavassa tällä merkinnällä **rp** (44).

(44) *Suluissa oleva numero osoittaa korttelin, jota palstaviljely koskee.*

Suluissa **rp**-merkin jäljessä oleva numero **44** osoittaa, että palstaviljely liittyy kiinteästi korttelin 44 toimintaan, eikä siis ole kaupungin yleinen palstaviljelyalue.

ur *Ohjeellinen ulkoilureitti. Ei saa päällystää vettä läpäisemättömällä pinnoitteella.*

Nykyinen alueella kulkeva ulkoilureitti **ur** on merkitty kaavakartalle ohjeellisena, jotta väylän sijaintia voidaan tarvittaessa muuttaa. Ristinummenraitilta Alkulan tilalle kulkeva polku on niin ikään merkitty ohjeellisena ulkoilureittinä, kuten myös pysäköintialueelta hiekkakentälle rakennettava uusi väylä. Tämä väylä voidaan tarvittaessa rakentaa, jos halutaan ohjata kentän käyttäjät kulkemaan muualta kuin Alkulan pihan läpi. Väylää

rakennettaessa on huomioitava alueella olevat arkeologiset jäännökset ja kulttuurikasvillisuus. Väyliä ei saa päällystää vettä läpäisemättömällä pinnoitteella.

vu Ohjeellinen virkistys- ja urheilualueeksi varattu alueen osa.

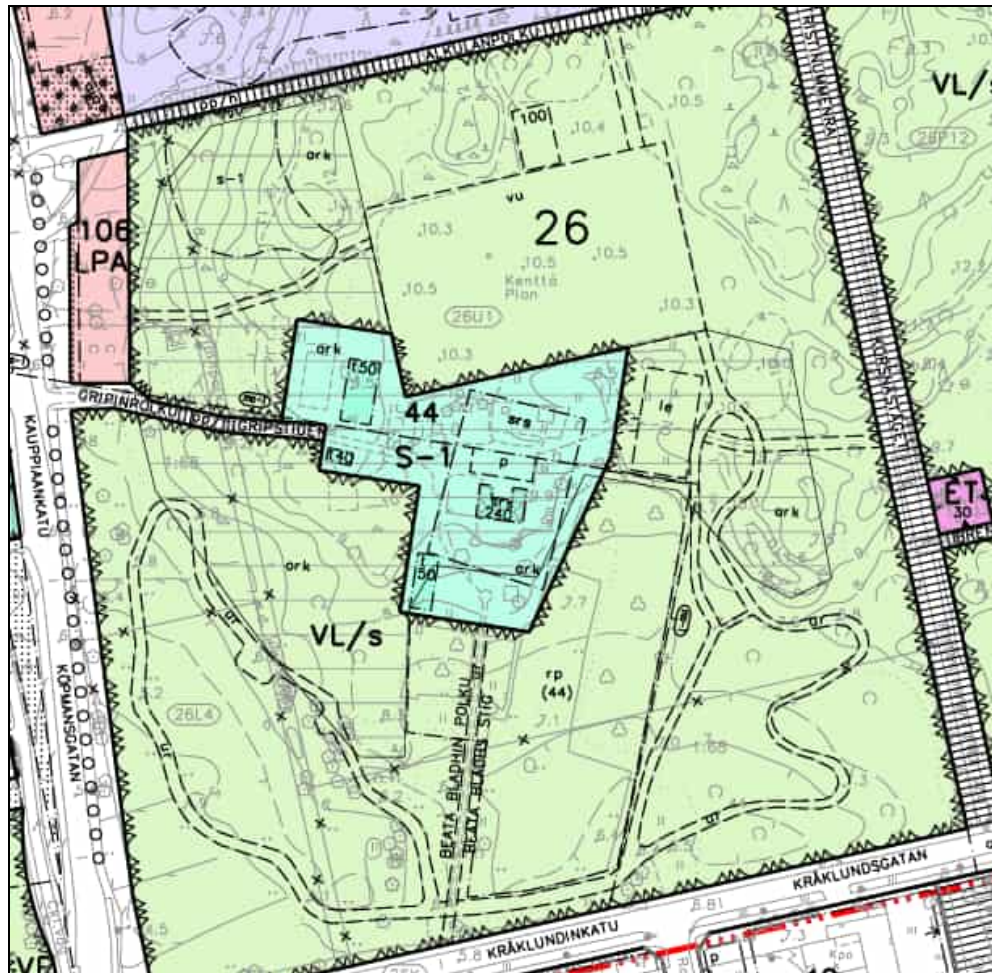
Nykyinen hiekkakenttä on osoitettu merkinnällä **vu**. Merkintä mahdollistaa nykyisenkaltaisen käytön jatkumisen. Alueelle voi myös rakentaa uusia liikunnan mahdollisuuksia, esimerkiksi ulkokuntosalin tai koripallokentän.

100 Rakennusoikeus kerrosalaneliömetreinä

Alkulanpolun läheisyyteen kentän reunalle on osoitettu *ohjeelliselle rakennusalueelle* **100** k-m² suuruinen rakennusoikeus, jota voidaan tarvittaessa hyödyntää urheilua ja virkistystä palvelevaan rakentamiseen.

le Ohjeellinen leikki- ja oleskelualueeksi varattu alueen osa.

Alue on osoitettu Alkulan pihapiirin koillispuolelle. Tälle alueelle on jo asennettu lapsille suunnattuja kiipeilytelineitä ym. Aluetta voi kehittää tarpeen mukaan esimerkiksi leikki-kentäksi, ulkoluokaksi tai muuhun aluetta tukevaan käyttöön.



Ote asemakaavasta.



Kaavan havainnekuva Alkulan ympäristöstä.

s-1: liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikka

ark: arkeologisia jäännöksiä

srs: rakennus ja ympäristö, jotka ovat suojeltuja lailla rakennusperinnön suojelusta

P: pysäköintialuevaraus

 kaavan mahdollistama uudisrakennus

2. MAISEMA JA PIHAPIIRI

2.1 ALKULA OSANA VALTAKUNNALLISESTI ARVOKASTA MAISEMAA

Alkulan alue sisältyy osittain valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen ”**Vanhan Vaasan kulttuurimaisema**”. Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA) ovat Suomen maaseudun edustavimpia kulttuurimaisemia, joiden arvo perustuu monimuotoiseen kulttuurivaikutteiseen luontoon, hoidettuun viljelymaisemaan ja perinteiseen rakennuskantaan. Suomessa on 186 valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

Maisema-alueita koskevista selvityksistä vastasi ympäristöministeriö. Inventoinnin tulos (VAMA 2021) otettiin valtioneuvoston päätöksellä 18.11.2021 maankäyttö- ja rakennuslain (1.1.2025 alkaen alueidenkäyttölaki) mukaisten valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi. Sen avulla pyritään sekä turvaamaan edustavien ja elinvoimaisten maaseutumaisemien säilyminen, että herättämään kiinnostusta maisemanhoitoa kohtaan. Inventointi vastaa myös Euroopan neuvoston maisemayleissopimuksen (2000/2006) tavoitteisiin.

Vanhan Vaasan kulttuurimaiseman yleiskuvaus inventoinnissa:

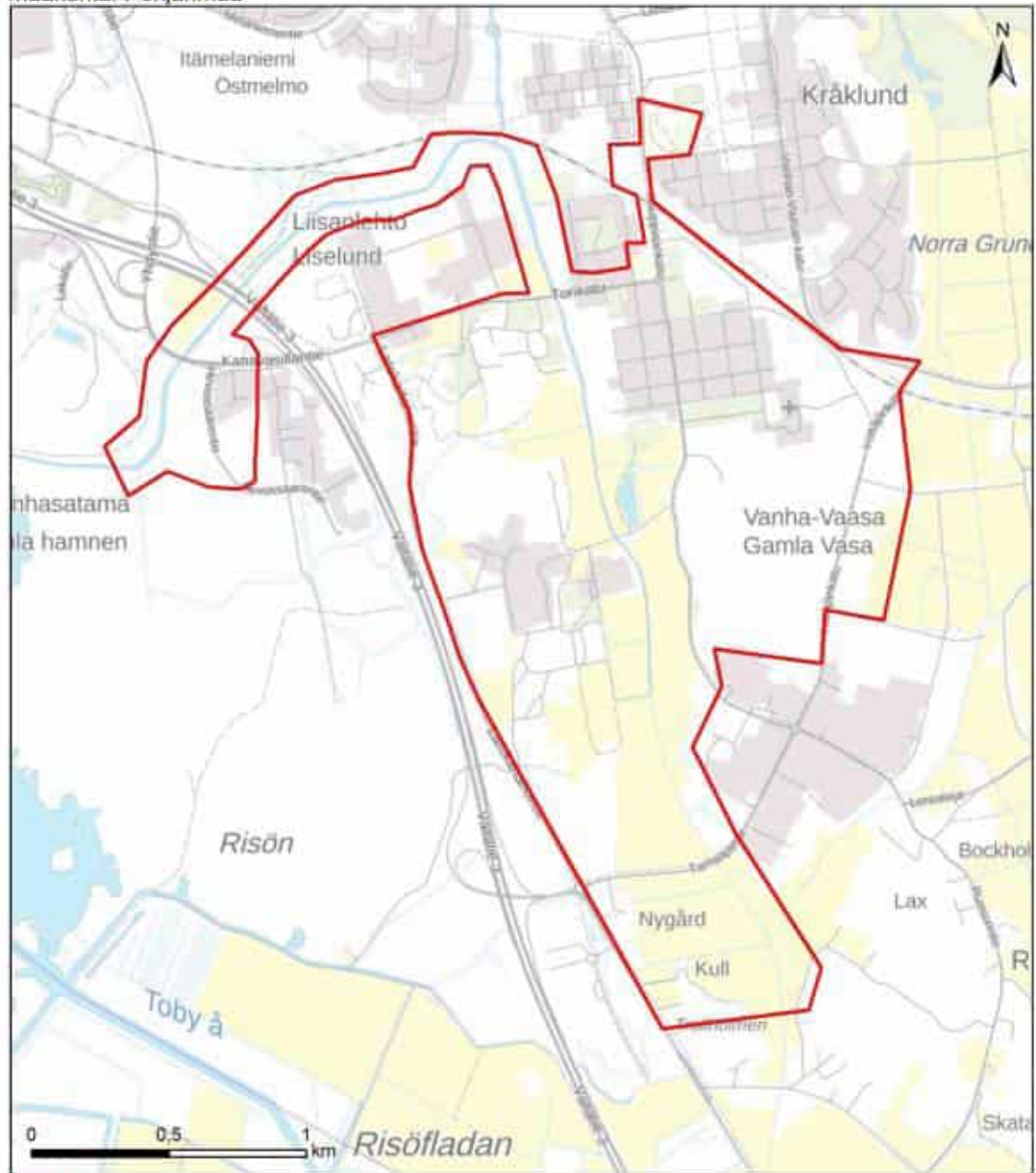
Vanhan Vaasan kulttuurimaisema sijaitsee noin seitsemän kilometriä kaakkoon Vaasan nykyisestä keskustasta. Alue on kanavineen edustava esimerkki maakohoamisrannikosta, ja se muodostaa maisemallisesti ja ekologisesti monipuolisen ja kiinnostavan kokonaisuuden. Vanhan Vaasan ruutukaava-alue ympäröivine arvorakennuksineen sekä raunio- ja puistoalueineen on merkittävä osa Pohjanmaan kaupungistumisen historiaa. Alueen maanviljelys on jatkunut maisemallisesti keskeisellä laaksoalueella mahdollisesti 1200-luvulta saakka.

Arvokkaat maisema-alueet ovat ainutlaatuinen yhdistelmä erilaisia arvoja. Maisema voidaan jakaa erilaisiin osatekijöihin maiseman ymmärtämisen helpottamiseksi. Maisema koostuu tässä yhteydessä niin maiseman perustekijöistä ja ominaispiirteistä, asutuksen sijoittumisesta maisemaan, luonnosta, maatilaympäristöistä kuin yksittäisistä arvokkaista kulttuuriympäristöistäkin. Jokaisen osatekijän kohdalla voidaan pohtia, miten se vaikuttaa maisemaan ja mikä on sen kyky sietää muutoksia ilman, että tasapainoiseen maisemaan syntyy häiriötekijöitä.

Maiseman sietokyvyllä tarkoitetaan sitä, kuinka paljon maisemarakennetta, maisemakuvaa tai erillisiä maiseman perustekijöitä voidaan muuttaa menettämättä maiseman ominaispiirteitä. Toisaalta maiseman sietokyvyllä tarkoitetaan myös maiseman herkkyyttä muutokselle, ja siihen vaikuttavat niin esteettiset kuin maiseman kokemiseen liittyvät tekijätkin. Maiseman laatua heikentäviä elementtejä kutsutaan maisemahäiriöiksi. Maisemahäiriö voi olla ajan myötä itsestään korjaantuva tai maisemoinnilla korjattavissa. Maisemavauriosta aiheutuva maiseman muutos on maisemahäiriötä vakavampi ja usein pysyvä, ja usein se johtaa kyseisen maiseman arvojen vähenemiseen.

Vanhan Vaasan kulttuurimaisema

Kunta: Vaasa
Maakunta: Pohjanmaa



Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue 2021

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet: SYKE
Taustakartta: MML/WMTS, 05/2021

Maiseman rakenteen perustekijöitä ovat selänteet, laaksot, rinteet, tasangot, vesistöt, asumisen sijoittuminen, maamerkit ja maiseman solmukohdat. Muutokset maiseman perustekijöissä voivat muokata pysyvästi maisemaa ja muuttaa maisemarakennetta ja maisemakuvaa. Maiseman perustekijöiden keskinäinen suhde ja vaihtelu muodostavat alueen maisemarakenteen.

Maisemarakenne on maastorakenteen sekä siinä toimivien luonnonprosessien muodostama dynaaminen kokonaisuus, jonka perusosia ovat maa- ja kallioperä, ilmasto, vesi, elollinen luonto ja kulttuuriympäristöt. Maisemarakenne on osa alueen identiteettiä ja sen tunteminen auttaa alueen ymmärtämisessä.

Maastonmuodot (selänteet, rinteet ja laaksot) ovat alueen selkäranka, jonka varaan maisema rakentuu. Jos maastonmuotoja keinotekoisesti muutetaan, se vaikuttaa laajempaan maisemakuvaan merkittävästi. Maastonmuodot vaikuttavat erityisesti alueen visuaaliseen havaittavuuteen, näköalapaikkojen sekä näkymien muodostumiseen, mutta myös mm. hulevesien kerääntymiseen.



Google Earth -näkyvä Alkulan alueelta.

Lisätietoja:

Ympäristöhallinnon verkkosivut; ymparisto.fi

Maisema – opas arvokkaiden maisema-alueiden maankäytön suunnitteluun; ProAgria



Alkulan alueen maisema-analyysi

Sininen nuoli: tärkeät näkymät, historialliset väylät

Punainen katkoviiva: tärkeä näkymäsektori

Ympyrä punaisella katkoviivalla: maiseman keskeinen pihapiiri

Vihreä rasteri: puustoiset alueet

Keltainen viiva: tieverkosto

Oranssi viiva: kävelyn ja jalankulun väylät

Musta pistekatkoviiva: valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen raja

2.2 PIHAPIIRIN MUODOSTAMINEN

Alkulan tilan pihapiiri on ollut eri aikoina eri näköinen ja melko laajalle alueelle levittäytynyt. Eniten rakennuksia pihapiirissä lienee ollut Levónin aikakaudella 1800-luvun puolivälistä eteenpäin 1870-luvulle saakka. Tuolloin Alkulan päärakennuksessa oli suuret siipirakennukset molemmin puolin, ja tehtaan tuotantorakennukset sijaitsivat päärakennuksen luoteis- ja pohjoispuolella. Erilaisia asuin-, talous- ja varistorakennuksia oli eri puolilla tilaa.



Kartta vuodelta 1847.

1900-luvun alkupuolelta 1970-luvulle saakka Alkulan tila toimi useiden perheiden kotina ja maatilana. Päärakennus toimi asuintiloina ja sitä tukevia talous- ja varastorakennuksia sijaitsi siellä täällä, mutta pääasiassa päärakennuksen luoteispuolella ja hajanaisesti peltoalueilla. Peltojen eteläpuolella oli toinen maatila.



Ilmakuva v. 1934 (MML).



Ilmakuva v. 1942 (Puolustusvoimat).



Ilmakuva v. 1954 (MML).



Ilmakuva v. 1972 (Vaasan kaupunki).

Nykyisellään Alkulan vanhoja pihapiirejä on vaikea hahmottaa, koska ulkorakennuksista on jäljellä vain kivijalkoja, jos niitäkään, ja eri puolille rakennetut uudemmat pienet rakennukset eivät muodosta ehjää kokonaisuutta Alkulan päärakennuksen kanssa.

Pääsisäänkäynti tilalle on ollut etelästä tupakkapeltojen halki, ja päärakennuksen paraatipuoli syreenikaarineen sijoittuu tälle puolelle. Tehdas- ja muu toiminta on keskittynyt päärakennuksen ja pihan pohjoispuolelle. Pihan läpi on kulkenut karkeasti itä – länsi -suuntainen väylä niin historiallisesti kuin nykyäänkin.

Pihapiirin kehittäminen

kun Alkulan tilan pihapiiriä kehitetään nykyisessä ja tulevassa käytössä, on huomioitava tarpeiden ja käytännöllisyyden lisäksi historialliset ja maisemalliset seikat. Olemassa olevien rakennusjäänteiden päälle ei voi rakentaa. Uudet rakennuspaikat on löydettävä läheltä historiallisia rakennuspaikkoja. Asemakaavassa on osoitettu 50 k-m² suuruiset rakennusalat näiden periaatteiden mukaisesti. Pieniä, korkeintaan 10 neliön suuruisia kevyitä rakennuksia ja rakennelmia voidaan rakentaa muillekin paikoille. Näissä rakentamistapaohjeissa esitetään muutamia mahdollisia paikkoja sekä tarkempia rakentamisohjeita.



Näkymä Alkulan tilalle suurin piirtein koillisen suunnasta. Takana päärakennus, etualalla uudempiä ulkorakennuksia. (Alkulan kulttuurihistoriallinen selvitys, 2023.)

2.3 ARKEOLOGISET JÄÄNTEET JA JÄÄNNÖKSET OSANA PIHAPIIRIÄ

Muinaisjäännökset on rauhoitettu muinaismuistolailalla. Kiinteän muinaisjäännöksen **kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen** ilman Museoviraston lupaa on **kielletty**.

Myös esihistoriallista aikaa nuoremmat historiallisen ajan muinaisjäännökset ovat lain suojaamia.

Alkulan arkeologiset löydökset *(Alkulan alueen arkeologinen selvitys 2023)*

Alueella oleva kiinteä muinaisjäännös (1000013398) *Alkulan tila* sisältää 1850-luvun alussa rakennetun kemiantehtaan ja höyrymyllyn tuotantoprosessiin olennaisesti liittyvien rakennusten, laitteiden ja rakenteiden jäännökset. Mahdollisia vanhempia jo 1700-luvun puolella alkaneeseen tupakkateollisuuteen liittyviä jäännöksiä ei voitu paikallistaa. Teollisuuskohteen ja kokonaisuutena kulttuurihistoriallisesti merkittävän Alkulan tilan asutukseen ja muuhun toimintaan liittyvät jäännökset, jotka ajoittuvat pääasiassa 1800-luvulle (päärakennus mahdollisesti jo 1700-luvun lopulle) on rajattu uutena kohteena (Alkulan tila 2), joka ehdotetaan merkittäväksi muinaisjäännösrekisteriin muuna kulttuuriperintökohteena.

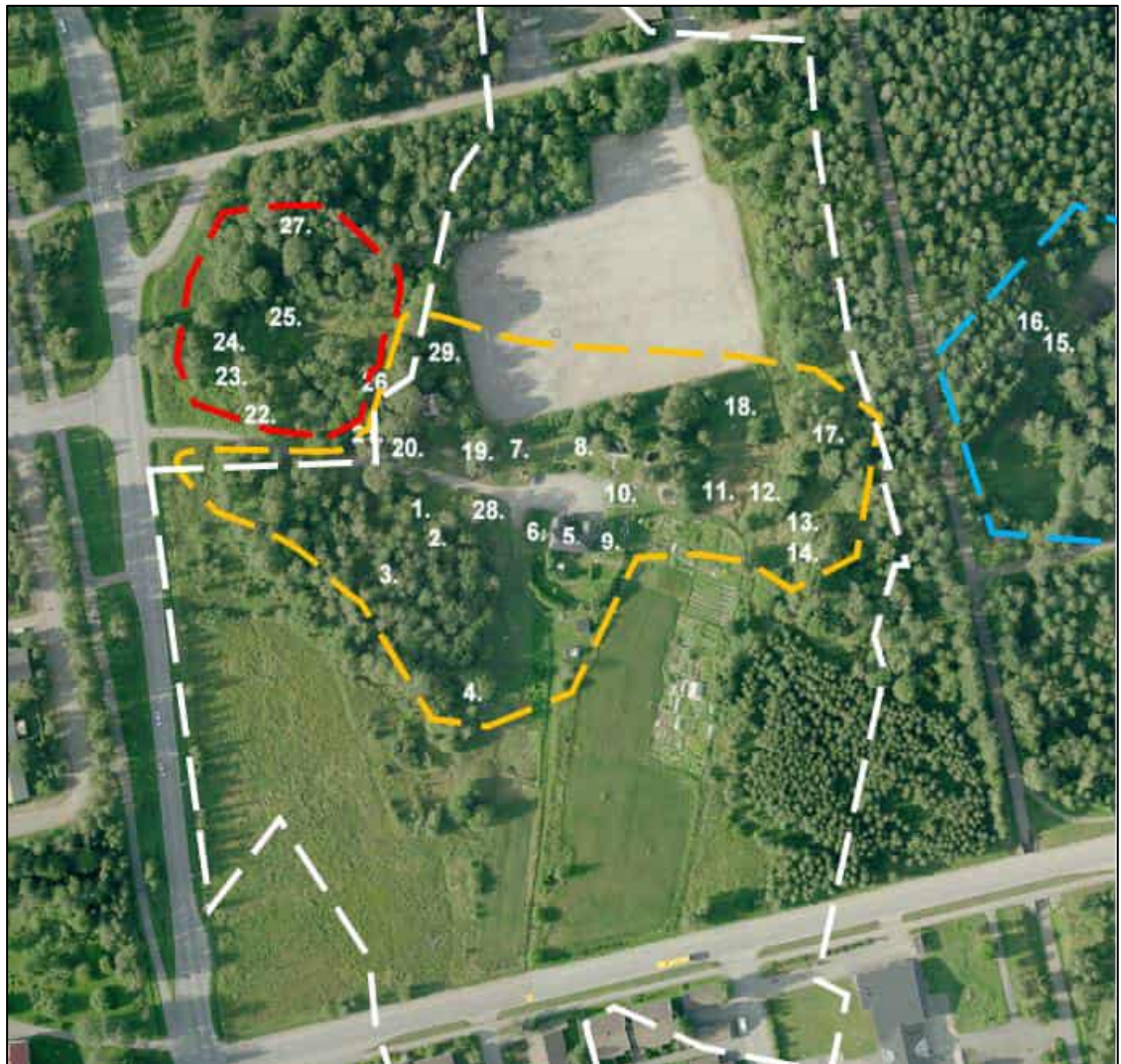
Muinaisjäännöslöydöt ovat aina rikkaus, eikä muinaisjäännösten rauhoittaminen suinkaan merkitse sitä, että kaikki liikkuminen tai maatöiden tekeminen olisi muinaisjäännösalueella kielletty.



Kiinteä muinaisjäännös, Alkulan tila (Museoviraston karttapalvelu)

Muinaisjäännösalueen kehittäminen

Peltoa tai puutarhaa, jolta on löydetty merkkejä muinaisjäännöksestä, voi viljellä tavalliseen tapaan, ainoastaan ojen kaivaminen tai muu kynnösyvyyden alle ulottuva maanmuokkaus on kielletty. Hyvin hoidetut muinaisjäännökset ovat monipuolisia käyntikohteita, joita voidaan hyödyntää niin virkistyskäytössä, opetuksessa kuin matkailussakin, usein niistä kerrotaan yleisillä informaatiotauluilla. Muinaisjäännösten hoidosta on aina sovittava Museoviraston kanssa.



Pohjalla oleva ilmakeku numeroineen on Pohjanmaan museon arkeologisesta selvityksestä vuodelta 2008.

Numerot: rakennuksia ja rakennusjäänteitä, jotka tutkittiin vuonna 2008.

Valkoinen katkoviiva: Alkulan tilan rajat vuoden 1847 kartan mukaan arvioiden.

Keltainen katkoviiva: alue, jolla sijaitsevat jäänteet liittyvät Alkulan tilan toimintaan.

Punainen katkoviiva: alue, jolla on jäänteitä asutuksesta, joka ei liity Alkulan tilaan.

Sininen katkoviiva: alue, jolla on jäänteitä metsäesimiehen asuintilasta.

2.4 KULKUVÄYLÄT



Ilmakuvassa alueen nykyiset kadut, väylät ja polut.

Punainen viiva: Historiallinen, kunnostettu pääväylä, joka on nimetty Beata Bladhin poluksi.

Keltainen viiva: Luonnonmukaisia sekä rakennettuja polkuja, joita käytetään myös historiapolun reitin osana.

Vihreä viiva: Rakennettu ulkoilureitti, jonka varrella on istuskeluryhmiä ja liikuntavälineitä.

Historiallinen pääväylä – Beata Bladhin polku

Kråklundinkadulta kohti Alkulan tilaa kulkeva väylä on historiallinen pääväylä tilalle. Nykyisin se on maisemallisesti tärkeä kävely-yhteys tilalle. 4H-yhdistys on kunnostanut väylän talkoilla vuonna 2019. Väylä on noin metrin leveä ja päällystetty hiekalla / kivituhkalla. Väylän molemmissa päissä on reunakivillä reunustettu pyöreä tai puolipyöreä alue. Kråklundinkadun puoleisessa päässä on metallinen portti, jonka molemmin puolin istutettiin tuijat. Myöhemmin tuijat on poistettu. Väylän nykyinen ilme sopii hyvin maisemaan ja ympäristöön.



Alkulan tilan eteläpuolinen väylä ylhäällä ja alavasemmalla, kevät 2022. Alhaalla oikealla esimerkki kuivatusojasta (Korsholman vallit).

Beata Bladhin polun kehittäminen

Portin molemmin puolin pitäisi **istuttaa** pieni **puu** tai **pensas**. Polun viereen voidaan rakentaa matala, reunaltaan ja/tai pohjaltaan **kivetty kuivatusoja**. Sen suurempia toimenpiteitä väylälle ei kannata tehdä, koska muunlaiset muutokset muuttaisivat polun luonnetta ratkaisevasti.

Gripinpolku

Gripinpolku on väylä, jota pitkin päästään Kauppiaankadulta Alkulan pihaan. Kuntatekniikka on kunnostanut väylän viimeksi vuonna 2021. Väylä on hiekkapintainen. Väylä on kapea, ja sen vuoksi on rakennettu yksi ohituspaikka väylän varrelle.

Gripinpolun kehittäminen

Väylää ei saa leventää, koska molemmin puolin on sekä kivijalkoja että muita kivikkoisia kohtia.



Gripinpolun alkupäätä, kevät 2022.



Gripinpolulta kohti Alkulaa, kevät 2022.



Purettava varasto Gripinpolun pohjoispuolella, kevät 2024.

Muut polut

Tilan alueella ja ympäröivässä maastossa kulkee sekä luonnonmukaisia että rakennettuja polkuja. Hiekkakentän ja Kauppiaankadun välisessä rinteessä on jäänteitä asutuksesta, joka ei liity Alkulan tilaan. Jäänteiden välissä kulkee polkuja, joita käytetään myös historiapolun reitin osana.

Polkujen kehittäminen

Alueella olevia polkuja voidaan käyttää hyödyksi, jos Kauppiaankadun varteen rakennettavalta pysäköintialueelta halutaan rakentaa erillinen kävely-yhteys hiekkakentälle. Polkuja ei saa päällystää vettä läpäisemättömällä pinnoitteella. Päällysteenä voi sen sijaan käyttää esimerkiksi hienojakoista soraa, hiekkaa, kivituhkaa tai puuhaketta.



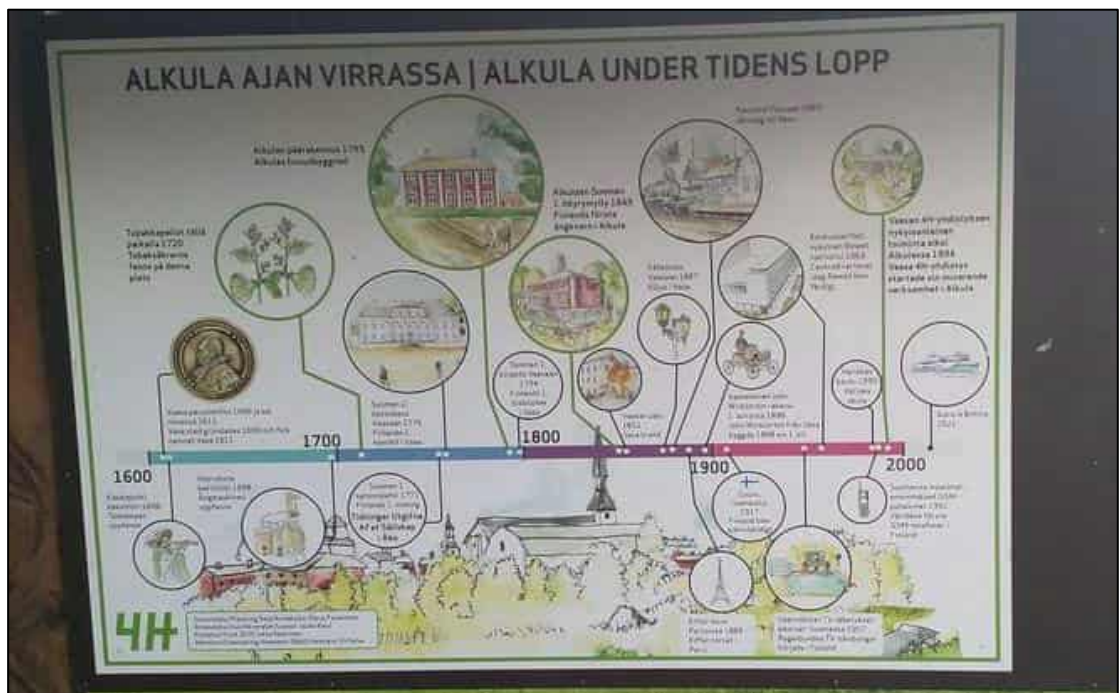
Alkulan pihalta itään johtava polku.



Gripinpolulta ulkoilureitille johtava polku.



Idästä Alkulan pihaan johtava polku, kevät 2024.



Ilmoitustaululla juliste Alkulan tilan vaiheista 1600-luvulta 2000-luvulle (Interner: vaasa.4h.fi, Alkulan historiapolku).

Ulkoilureitti

Alkulan tilan maastossa kulkee 2010-luvulla rakennettu ulkoilureitti, jonka varrella on istuskeluryhmiä ja liikuntavälineitä. Reitti koostuu kahdesta noin 400 m mittaisesta lenkistä, jotka yhdistyvät alueen eteläreunassa noin 70 m mittaisella yhdysväylällä toisiinsa. Talvella reitille tehdään latu. Väylä on lähialueen asukkaiden käytössä.

Ulkoilureittien kehittäminen

Reitin varrelle voidaan sijoittaa **lisää liikuntavälineitä** ja esimerkiksi pieni **ulkokuntosali**. **Valaistus** parantaisi reitin käytettävyyttä ja turvallisuutta. Valaistuksen tulisi sopia kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen miljööseen. Alkulan pihapiirin valaisimet ovat esimerkki hyvin sopivista valaisimista. Valaisinten tulisi olla alueellisesti yhtenäisiä.



Karlux pylväsvalaisin Emola Led (onninen.fi).



Alkulan pihapiirin valaisimia.





Polku sivuaa palstaviljelyaluetta.



Alueelle rakennettu pöytäryhmä.



Ulkoliikuntaväline reitillä. Puiden lomasta näkyy oikealla Alkula, kevät 2022.

Uudet rakennettavat väylät ja alueet

Kauppiaankadun varrelle on asemakaavan mukaan mahdollista rakentaa **uusi pysäköintialue**. Tarpeen mukaan pysäköintialueelta voidaan rakentaa **kävelypolku** hiekkakentälle.

Kävelypolun rakentamisessa voidaan osittain hyödyntää alueen valmista polkuverkostoa. Alueen **pinnanmuodot, kalliit ja kivet sekä kivijalat on säilytettävä**. Isoja puita ei saa myöskään kaataa polun rakentamiseksi. Polun leveys saa olla korkeintaan **1 metrin**. Polkua ei saa päällystää vettä läpäisemättömällä pinnoitteella. Päällysteenä voi sen sijaan käyttää esimerkiksi hienojakoista **soraa, hiekkaa, kivituhkaa tai puuhaketta**.

Alueen osin umpeenkasvaneita polkuja voi kunnostaa samoin periaattein. Alun perin metriä leveämpiä reittejä voi perustellusti kunnostaa hieman leveämmiksi, mikä mahdollistaa paremmin mm. esteettömän kulun.

2.5 MAANPINTA

Alueella sijaitsee sekä löydettyjä ja tunnistettuja, että mahdollisesti vielä löytämättömiä arkeologisia jäänteitä ja jäännöksiä. Nämä tulee huomioida kaikenlaisessa alueen kehittämisessä ja muokkaamisessa.

Tarpeetonta maanpinnan muokkausta ja muuttamista Alkulan tilan alueella on vältettävä. Löydetyt ja mahdolliset **arkeologiset kohteet on jätettävä rauhaan**. Rakennusten perustat tulee pitää avoimena, ja puuvartinen kasvillisuus poistetaan rakenteista mekaanisesti. Heinittyneet alueet niitetään, jolloin alueen maisemallinen ilme selkiytyy.

Hulevesien hallinta

Olemassa oleva hulevesiverkko säilytetään lähtökohtaisesti nykyisellään. **Luontaista hulevesien kulkua** ojiin ja imeytymistä sopiville alueille tulee edistää. Hulevedet tulee johtaa ja käsitellä siten, ettei niistä aiheudu haitallista veden kertymistä rakennuksille, kulkureiteille tai muille toiminnoille. Tehokas kosteutus parantaa puiston resilienssiä pitkinä kuivina kausina ja hulevesien hyödyntäminen vähentää olemassa olevaan hulevesiverkkoon kohdistuvaa kuormitusta. Hulevesien luonnonmukainen käsittely edistää myös luonnon monimuotoisuutta sekä alueen kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen säilymistä.

Viheralueen hulevesien hallintaa pyritään kehittämään tehostamalla **hulevesien hyödyntämistä**. Nykyistä suurempien sateiden vesimääriä pyritään ensisijaisesti viivyttämään, hyödyntämään ja maaperän olosuhteiden salliessa imeyttämään maaperään alueella.

Hulevesien hallinnassa tulee huomioida alueen kulttuurihistorialliset arvot. Olemassa olevia hulevesikaivoja voidaan siirtää oleva kasvillisuus huomioiden hulevesien hallinnan kannalta parempaan paikkaan, ja hulevesikouruja voidaan uusia tarpeen mukaan. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaalla alueella hulevesikourut toteutetaan ilmeeltään yhtenäisesti käyttäen luonnonkivisiä nupukiviä. Reunakiven yhteydessä hulevesikaivot varustetaan kitakaivon kannella. Hulevesien hallinnassa tulee varmistaa myös hallitut maanpäälliset tulvareitit tilanteissa, joissa hulevesijärjestelmän kapasiteetti ylittyy.





Maanpintaa eri puolilta Alkulan tilaa, kuvattuna vuosina 2022 ja 2023.

2.6 AIDAT JA RAKENNELMAT

Alueelta löytyy useita erilaisia aitoja. Alkulan tilan varhaisemmista aidoista ei ole säilynyt tarkempaa tietoa. 1950- ja 60-luvun valokuvista voi nähdä matalia vaaleita lauta-aitoja ja pensasaitoja. Alkula on ollut teollisuus- ja maataloustila, joka on sijainnut kaupunkirakenteesta erillään. Alkulassa ei todennäköisesti ole koskaan ollut kaupunkialueille tyypillistä korkeaa lauta-aitaa koristeellisine portteineen. Myöskään kivimuureista ja -aidoista ei ole merkkejä. Pystysäleaita tai harva vaakalauta-aita ovat todennäköisimpiä Alkulassa käytettyjä aitatyyppejä, jos aitoja ylipäätään on ollut.

Historiallisesti tarkasteltuna riukuaitaa on käytetty lähinnä laidunten aitaamiseen. Maalaistalojen pihapiirit on voitu aidata säle- tai kiviaidalla, joskus myös kivipaasien ja lautojen tai riukujen yhdistelmällä. Aita on voitu maalata punamullalla tai jättää maalaamatta. Valkoista väriä on käytetty yleisemmin varakkaammilla tiloilla ja uudemmalla ajalla. Pensasaidat ovat yleistyneet niin ikään vasta myöhemmin.

Uudet rakennettavat tai kunnostettavat aidat

Aidan rakentamisessa olisi hyvä noudattaa yhdenmukaista ja maisemaan sopivaa ilmettä, vaikka aidat voivatkin olla eri paikoissa erilaisia eri käyttötarkoitusten mukaan. Riukuaitaa ei suositella käytettäväksi Alkulan alueella muutoin kuin mahdollisten laidunten aitaamiseen. Suositeltava aitatyyppi on korkeintaan 1,2 metriä korkea pystysäleaita tai harva vaakalauta-aita. Aidan värit voi olla punamulta tai valkoinen.



Portti- ja aitarakenne Gripinpolulla.



Marjatarhan aita.



Riukuaita Alkulan ja hiekkakentän välissä.



Asunnon pihan aita.

Rakennelmat

Kalusteiden suunnittelussa ja sijoittelussa sekä alueelle sijoitettavien varusteiden ja tekniikan sijoittelussa tulee huomioida sovittautuminen alueen kulttuurihistoriallisiin arvoihin ja yhtenäiseen ilmeeseen.

Alueelle rakennettavien kalusteiden ja varusteiden, mm. penkkien ja roska-astioiden, tulee olla ilmeeltään pelkistettyjä, ajattomia sekä sopia historialliseen ympäristöön ja siihen liittyviin rakennuksiin ja alueen muihin kalusteisiin. Penkkien tulee olla valkoiseksi maalattuja puisia selkänajallisia puistopenkkejä. Penkit tulee sovittaa kulkulinjoihin ja aukioihin ja penkkien läheisyyteen sijoitetaan roska-astiat. Roska-astioiden ja muiden varusteiden ulkoasun tulee olla yhteensopiva ja värityksen harmaa. Isommat roska-astiat tulee sijoittaa muiden toimintojen yhteyteen. Muuntamokaapit tms. on verhoiltava istutuksin.

2.7 KASVILLISUUS

Alkulan alueen **kulttuurikasvillisuusinventoinnissa** todetaan, että alue pitää sisällään palstaviljelyssä olevaa niittyaluetta päärakennuksen itäpuolella, niittyä alueen lounaisnurkassa ja muutoin alue on pääosin eri-ikäistä metsää. Luoteisnurkassa on hieman avoimempaa alueena Alkulan tilaa nuoremman pihapiirin jäänteitä sekä kivijaloista ja portaista että puutarhakasvillisuudesta päätellen. Koulun urheilukenttä on alueen pohjoisosan keskellä. Alueen kaakkoisnurkassa on alueen nuorinta metsää. Tässä nurkassa kasvaa tiheää taimikkoa. Alue lienee aikaisemmin ollut peltoalueena.

Alkulan ympäristössä kasvaa monen ikäisiä kasveja. Vanhimmat ovat vähintäänkin 1800-luvulta ja nuorimmat on istutettu vasta viime vuosina. Vanhimmat ja nuorimmat kasvit löytyvät pääosin päärakennuksen lähistöltä. Luoteen pihapiirien kasvillisuus on pääosin siltä väliltä.

Niittyjen kasvillisuus on aikaisemmin ollut kukkavaltaista, mutta sittemmin villiintynyt. Alueen metsät ovat pääosin kivikkoisia, mutta reheviä sekä vahvasti kulttuurivaikutteisia joko kivirakennelmien tai kasvillisuuden ansiosta. Alkulan tilan ja Metsäesimiehen puiston ympäristössä kasvaa runsaasti lehtikuusia.

Alkulan alueesta huolehtivat sekä Vaasan 4H-yhdistys että Vaasan kaupunki. Alueelle on kehitelty uusia teemapolkuja sen historiaan ja kasvillisuuteen liittyen. 80-luvun puolajipolulla esiteltyyn kasvillisuuteen ja myös Vaasan kaupungin aikaisempaan kulttuurikasvillisuusinventointiin (2009) verratessa huomaa, että **vaikka alueella on edelleen sen historiasta kertova vahvasti kulttuurikasvillisuuden leimaama ilme, alkaa sen monimuotoisuus vähentymään alueella**. Suurelta osin kasvillisuus häviää alueen umpeenkasvun takia, mutta osa kasvillisuudesta on hävinnyt alueella tapahtuneiden muutostöiden tai hoidon myötä.

Alkulan alueen kasvillisuuden hoitamisen ja istutusten pääperiaatteina on sijoittaa hoitoa vaativat kasvit Alkulan päärakennuksen läheisyyteen, ja muualla vaalitaan metsän ja niityn luontaista kasvillisuutta ja tuetaan alueella yhä kasvavaa erityisesti puuvartista kulttuurikasvillisuutta. Liito-oravan elinpiirit tulee huomioida ympäristön hoidossa. Erityisesti isoja haapoja ja kuusia on säästettävä. Viljelypalsta-alueen eteläosaa hoidetaan peltomaisena.

Entisen metsäesimiehen pihapiirin kasvillisuus on monipuolista ja osin hyvin menestyväkin, mutta umpeenkasvu ja alueen hoidon puutteet ovat uhka osan kasvilajiston menestymiselle tulevaisuudessa. Puu- ja pensaskujanteita ei enää hahmota selvästi ja tiheät oksastot eivät päästä aluskasvillisuudelle tai kaikille puillekaan paljoakaan valoa, jonka myötä osa kasvilajeista on selkeästi huonokuntoisia.

Lajiston selviytymisen kannalta olisi tärkeää tehdä perusteellisia **hoitoleikkauksia** alueen puille ja pensaille, jonka myötä alueen käytettävyyden lisääntyisi merkittävästi. Tarkkaan harkittu puuston karsinta, joka ei vähennä alueen monimuotoisuutta, olisi myös paikallaan. Tarvitaan suunnitelmallisuutta ja asiantuntemusta, jotta alueen hoidossa onnistutaan.

Koko inventointialueella ovat valituneet kasvamaan siellä menestyvät sekä istutetut että luonnosta levinneet lajit. Joitain istutettujen kasvilajien taimiakin on alkanut kasvaa itse viljeytyneenä.

Itseviljeytyneiden **taimien kasvua tulisi tukea** karsimalla ympäriltä ylimääräistä kasvustoa, jotta ne pääsevät kunnolla alkuun tai siirtää ne uuteen kasvupaikkaan muualle alueella. Uusien, jo alueella kasvaneiden, mutta huonokuntoisten tai sieltä hävinneiden lajien taimien istuttamista voisi harkita, jotta lajiston monipuolisuus ja alueen historiasta kertova kasvilajisto säilyisi tulevaisuudessakin.

Kulttuurikasvillisuusinventoinnissa on käyty läpi myös puulajipolun kohteet. Tietojen perusteella **puulajipolku on mahdollista elvyttää / uusia**. Puulajipolun nykyään vieraslajeiksi luokiteltujen kasvilajien tilalle tulee kuitenkin valita muita kasvilajeja.

Alueella kasvaa Luonnonvarakeskuksen tutkimuksen mukaan **ainutlaatuista humalalajiketta**. Nykyisten tietojen perusteella voidaan todeta, että humalanäyte PAUKKUNEN on villihumala ja geneettisesti kaukana jalostetuista aromaattisista humalalajikkeista. Humalanäyte on alkuperältään suomalainen/ pohjoismaalainen ja eroaa muista villihumalista ympäri maailman.

Luonnon monimuotoisuuden vaaliminen

Niityillä voi korvata nurmikkaa

Niitty soveltuu Alkulan ympäristöön korvaamaan nurmea tai monimuotoistamaan heinittyneitä reunavyöhykkeitä. Nurmialueita voi myös joiltain alueilta jättää pidempiä aikoja leikkaamatta, jolloin nurmialueen apilat ja mahdolliset muut kukkivat kasvit ehtivät leikkuukertojen väleissä kukkimaan ja tarjoamaan pölyttäjiä ravintoa.

Niitty voidaan toteuttaa joko muokkaamalla pieni niitytettävä alue kokonaan tai suurempi alue laikkuina. Kylvö toteutetaan joko aikaisin keväällä tai myöhään syksyllä. Niittysiementen sekaan kannattaa valita myös yksivuotisia siemeniä, jotka itävät nopeasti, koska osa monivuotisista kasveista itävät ja kasvavat kukkiviksi hitaasti. Niitty niitetään kerran tai kahdesti kasvukaudessa ja niittojäte kerätään pois siementen pudottua. Mahdollista ei-toivottua kasvillisuutta kannattaa niittää useammin ja kerätä niittojäte heti pois.

Viljelymaisema ja luonnon monimuotoisuus

Luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen ja edistäminen viljelymaisemassa liittyy pitkän ajan kuluessa kehittyneiden, peltoympäristöstä ja sen perinteisistä maankäyttötavoista riippuvaisten eliölajien suojeluun. Monipuolinen ympäristö ja sen rikas lajisto rikastaa myös asukkaiden jokapäiväistä elämää. Luonnon monimuotoisuutta on kolmenlaista; erilaisten elinympäristöjen kirjoa (ne voivat olla toisinaan hyvinkin pienialaisia), eri lajien määrällistä rikkautta sekä kolmantena saman lajin sisäistä geneettistä vaihtelua. Elinympäristöjen säilyttäminen ja oikea hoitaminen on hyvin tärkeää, sillä niillä luodaan edellytykset eri lajien levittäytymiselle alueelta toiselle ja elinympäristöjen valtaamiselle, kuin myös tulevien sukupolvien geeniperimän parantamiselle.

Toimenpiteitä luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja kohentamiseksi:

- jätetään reilut pientareet valtaojille ja perustetaan ne tarvittaessa heinänsiemenseoksella
- niitetään nurmikasvustot niin, että lintupoikueille jää mahdollisuus väistää konetta
- ei niitetä pientareita ja monivuotisia luonnonkasvustoja ”tavan vuoksi”
- perustetaan niitty: niitetään kerran tai kaksi kesässä tai useamminkin, jos niityllä kasvaa nokkosta, voikukkaa ja koiranputkea, ja kerätään luoko pois
- suositetaan talviaikaista kasvipeitteisyyttä
- kierrätetään viljelykasveja eri lohkoilla
- säilytetään pelloilla ja pellonreunoilla yksittäisiä aiheita ja kohteita, kuten puita ja puuryhmiä, lähteiköitä, kosteikoita, perkaamattomia puroja ja pikku noroja

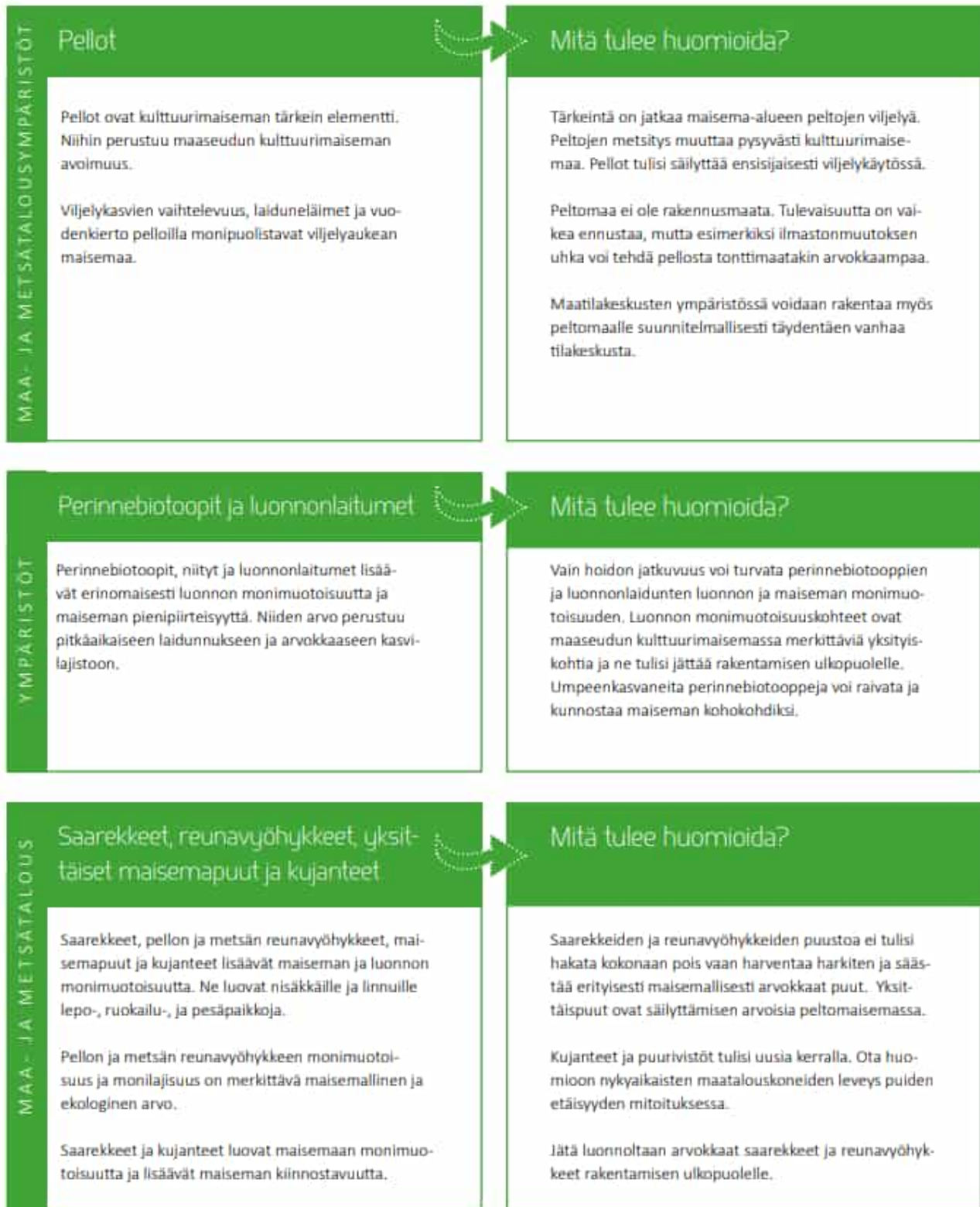
Luonnon monimuotoisuus metsäisillä alueilla

Alkulan alueen metsäalueiden hoidossa ja käytössä tulee vaalia luonnon monimuotoisuutta osana valtakunnallisesti arvokasta Vanhan Vaasan kulttuurimaisemaa sekä rakennusperinnön suojelun kokonaisuutta. Metsiköitä hoidetaan luonnonmukaisin periaattein siten, että niiden lajistollinen rikkaus, kerroksellisuus ja maisemallinen luonne säilyvät. **Erityistä huomiota kiinnitetään sekapuustoisuuden, olemassa olevan kulttuurikasvillisuuden ja erikäisrakenteisuuden ylläpitämiseen sekä lahopuun säilyttämiseen** turvallisuusnäkökohdat huomioiden. Metsien hoitotoimenpiteiden tulee olla pienipiirteisiä ja harkittuja, eikä alueella sallita voimakkaita avohakkuita. 4H-toiminnan ja viljelypalstojen läheisyydessä metsän käyttöä ohjataan siten, että kulutus kohdistuu kestäville alueille ja herkät elinympäristöt säilyvät. Reittien ja oleskelualueiden suunnittelussa huomioidaan maaston kulutuskestävyys ja maisemallinen sopivuus. Vieraslajien leviämistä ehkäistään aktiivisesti, ja alueella suositetaan alkuperäislajistoa.

Kokonaisuutena metsänhoidon tavoitteena on yhdistää kulttuurimaiseman arvot, virkistyskäyttö ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen pitkäjänteisellä ja alueen erityispiirteet huomioivalla tavalla.



Metsäesimiehen puiston alue Alkulan tilan itäpuolella. (Alkulan alue, kulttuurikasvillisuusinventointi 2022)



Esimerkkejä luonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi ja säilyttämiseksi maatalousympäristössä / ProAgria

3. UUDISRAKENTAMINEN

3.1 RAKENNUSTEN SIOITTAMINEN

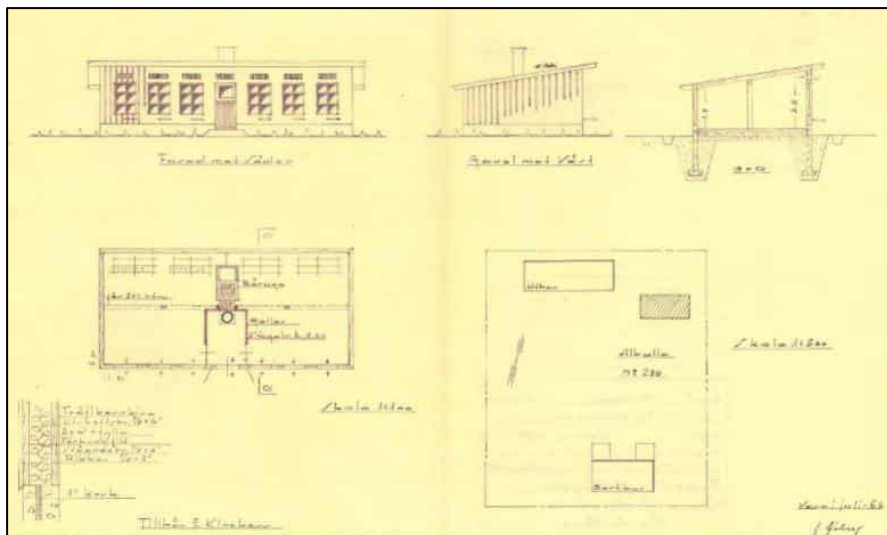
Muinaisjäännökset on rauhoitettu muinaismuistolailla. Kiinteän muinaisjäännöksen **kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen** ilman Museoviraston lupaa on **kielletty**.

Rakennusten sijoittelussa on huomioitava paitsi aiemmin mainitut historialliset perusteet sekä näkyvien arkeologisten jäänteiden säilyttäminen nykyisellään, myös uusiin rakennuksiin sijoittuva **toiminta** ja sen **vaikutukset** lähiympäristössään.

Sopivia sijainteja uudisrakennuksille

Alkulan tilaa käyttävien yhdistysten tavoitteena on rakentaa **uusi puuvarasto**, jotta nykyisin hajallaan ympäri aluetta olevat polttopuut saataisiin yhteen paikkaan ja niiden käsittelylle olisi tilaa. Tällainen paikka löytyy purettavaksi aiotun huonokuntoisen varaston läheltä Gripinpolun pohjoispuolelta. Paikka on valmiiksi tasainen ja siihen pääsee moottoriajoneuvoilla helposti ilman että täytyy ajaa pihan läpi, ja ilman että syntyy uutta rakennetta ja kulkureittiä valtakunnallisesti arvokkaaseen maisemaan. Halkojen hakkuu ym. toiminta ei häiritse päärakennuksen läheisyydessä tapahtuvaa toimintaa. Lisäksi se sijoittuu maisemallisesti luontevaan paikkaan.

Toisenlaiselle toiminnalle sopiva uudisrakennuksen paikka on päärakennuksen lounaispuolella, nykyisen marjapensastarhan pohjoispuolella. Tässä paikassa on huomioitava, että päärakennuksen länsipuoliselle kulkuväylälle jää riittävä leveys. Tähän rakennukseen voi sijoittaa esimerkiksi **pieneläinsuojia ja oleskelu- ja varastotiloja**.



Alkulan kanalan piirustukset vuodelta 1956. (Vaasan rakennusvalvonnan arkisto.)



Toimintojen kehittäminen Alkulassa

- | | |
|---|--|
| 1 – päärakennus | 10 – viljelyalue (marjapensaat, hedelmäpuut) |
| 2 – grillikatos ja leikkipaikka | 11 – viljelyalue (palstat) |
| 3 – infopiste | 12 – kiipeilytelineet, ulkoluokka |
| 4 – varasto | 13 – yksityinen piha-alue |
| 5 – puuvarasto (varaus) | 14 – pieni eläinsuoja (varaus) |
| 6 – eläinsuoja, rehuvarasto tms. (varaus) | 15 – uusi pysäköintialue |
| 7 – mahd. kunnostettava maakellari | |
| 8 – mahdollinen paikka kasvihuoneelle | |
| 9 – uusi istuskelukatos tms. | |

3.2 RAKENNUSTEN SUUNNITTELU

Nykyisten melko hajanaista tyyliä edustavien ulkorakennusten ja rakennelmien, mm. eläinsuojien, tullessa käyttöikänsä päähän, suunnitellaan uudet rakennukset ja rakennelmat asemakaavan ja näiden rakentamistapaohjeiden mukaisesti.

Koska Alkulan historia ulottuu näkyvien jäänteiden osalta 1700-luvun lopulta 1900-luvun alkupuolelle, uusien talousrakennusten suunnittelussa on pitäydyttävä saman aikakauden perusratkaisuissa. Erityisesti **rakennusten mittasuhteet, materiaalit ja värit** tulee hakea tältä aikakaudelta. Yksityiskohtien suunnittelussa ja toteutuksessa voidaan hyödyntää myös moderneja ratkaisuja. Rakennuksen käyttötarkoitus tuo tietenkin omat vaatimuksensa suunnitteluun, mutta sen tulisi kuitenkin alistua näille periaatteille.



Alkulan nykyinen kanatarha (vas.) ja kanitarha.



Alkulan nykyinen rehulato (vas.). Oikealla grillikatos ja istuskelukatos, jonka takana leikkimökki.

Alkulan historialle ominaista ovat melko suuret talousrakennukset päärakennuksen luoteis- ja pohjoispuolella. Pienempiä varastorakennuksia ja latoja on ollut ympäri tilaa. Vanhoissa talousrakennuksissa on yleensä ollut myös erilaisia katoksia, joko päärungon ulkopuolella tai osana runkoa ns. solana. Tällaiset tilat voisivat toimia nykyään esimerkiksi oleskelutiloina.

On suositeltavaa koota useampia käyttötarkoituksia yhden katon alle suurempaan talousrakennukseen tai -rakennuksiin, jotka sijoittuvat päärakennuksen lähistölle. Pienempiä, korkeintaan **10 neliömetrin laajuisia varastoja / kasvihuoneita / yms. voidaan sijoittaa vapaasti**, kunhan niiden perustukset ovat kevyet eikä niitä sijoiteta minkään arkeologisen jäänneen yhteyteen eikä maisemallisesti tai luonnonsuojelun kannalta tärkeille paikoille.

Sivun 46 kaaviossa esitetään toimintojen sijoittuminen Alkulan alueella. Kaaviossa esitetään asemakaavassa osoitettujen talousrakennusten lisäksi myös muita mahdollisia pienempien talousrakennusten paikkoja.

Alkulan tilan toimintaan kytkeytyvät pienet talousrakennukset, katokset, aidat ja muut rakenteet suositellaan sijoitettavaksi **Alkulan tontin alueelle (S-1)**.

Viljelyyn ja mahdolliseen opetustoimintaan liittyvät pienet rakennukset, katokset ja muut rakennelmat suositellaan sijoitettavaksi **viheralueelle (VL/s)**.

Alueen uudet talousrakennukset

Talousrakennusten on sopeuduttava ympäristöön ja oltava alisteisia Alkulan tilan päärakennukselle. Talousrakennukset on rakennettava puusta ja niissä on oltava harjakatto tai aumakatto. Julkisivuverhous voidaan jättää käsittelemättä tai maalata perinteisin menetelmin, perinteisin värisävyin.

Puu on Suomessa perinteinen rakennusmateriaali, koska sitä on ollut runsaasti saatavilla ja sitä on helppo työstää. Nykyään ymmärretään puun olevan myös ympäristönäkökulmasta hyvä rakennusmateriaali, koska se sitoo hiiltä ja on kierrätettävissä.

Perinteiset mittasuhteet ovat sopusuhtaisia ja pienipiirteisiä. Harjakatto tai aumakatto sekä pitkät suojaavat räystäät ja vähintään 30 cm korkeat kivijalat ovat suunnittelun kulmakiviä.

Modernit muovipohjaiset maalit ja värisävyt eivät sovi Alkulan alueelle, jossa uuden rakentamisen on tärkeää sopeutua alueen kulttuurihistoriallisiin arvoihin. Hyvin tummat ja toisaalta hyvin vaaleat värisävyt ovat siellä vieraita, eikä niitä saa laajoina pintoina käyttää. Maanläheiset sävyt puna- ja keltamulta, murrettu vihreä ja ruskea ovat hyviä päävärejä, joita voi piristää valkoisella tai muulla sopivalla korostusvärillä.

Esimerkkejä suurista talousrakennuksista:



Mähkön kartanon talousrakennus, Onni E. Koponen, Pielisen museo (Finna.fi)



Herra-Jouppila, Seinäjoen maakuntamuseo (Porstuakirjastot)



Erstan kartanon talousrakennus, Martti Jokinen, Museovirasto (Finna.fi)



Kauvatsan seuratalon ulkorakennus, Reijo Valin.

Alla oleviin valokuviiin on havainnollistettu luonnosmaisesti punaisella uusi eläinsuoja /rehuvarasto tms. kaavan mukaiselle paikalle.





Vaasan kaupunki, kaavoitus
Kirkkopuistikko 26
65100 Vaasa

RAKENTAMISTAPAOHJE ALKULAN TILA



Alkula radiomastosta 14.10.1962 (Börje Snickars)

Vaasan kaupunki, kaavoitus
Kirkkopuistikko 26
65100 Vaasa

RAKENTAMISTAPAOHJE ALKULAN TILA